

ՄԱՆՈՒԿ ՍՈՒՐԱԴՅԱՆ

ՀՀ ոստիկանության իրավաբանական վարչության պետ,
ոստիկանության գնդապետ,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

ՍՈՒՐՅԵԿՏԻՎ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՉԱՐԱՇԱՀՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԴԵՊԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՈՒՄ

Սուբյեկտիվ իրավունքի չարաշահման և վերջինիս դեմ պայքարի հիմնահարցը ժամանակակից իրավագիտության արդիական և քիչ հետազոտված թեմաներից է, ինչպես ազգային, այնպես էլ միջազգային մակարդակներում: Սույն գիտական հոդվածի ուսումնասիրման առարկան սուբյեկտիվ իրավունքի չարաշահման արգելքն է Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին Եվրոպական կոնվենցիայում և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքում: Հոդվածը բաղկացած է երկու մասից, որոնցում համապատասխանաբար դիտարկվում են ՄԻԵԿ 17-րդ հոդվածով սահմանված կոնվենցիոն իրավունքների չարաշահման արգելքը (մաս 1-ին) և ՄԻԵԿ 35-րդ հոդվածի 3-րդ կետի (ա) ենթակետով սահմանված անհատական զանգատ ներկայացնելու իրավունքի չարաշահման արգելքը (մաս 2-րդ):

Հիմնարարներ – սուբյեկտիվ իրավունք, չարաշահում, ՄԻԵԿ, ՄԻԵԴ, նախադեպային իրավունք:

Ընդհանուր դրույթներ: Սուբյեկտիվ իրավունքի չարաշահման էության և դրա դեմ պայքարի գործիքակազմի ընտրության հարցում իրավաբանական գրականության մեջ միատեսակ մոտեցումը բացակայում է: Գոյություն ունեցող հետազոտությունների ծանրակշիռ մեծամասնությունը հիմնահարցը դիտարկում է ազգային իրավունքի մակարդակով: Այս իմաստով առավել քան արդիական է սուբյեկտիվ իրավունքի չարաշահման հետազոտումը միջազգային իրավունքում: Այստեղ պետք է ելնել հետևյալ թեզից՝ «Որտեղ գոյություն ունի սուբյեկտիվ իրավունքը, այնտեղ հնարավոր է կողմերի կողմից վերջինիս չարաշահումը»: Սույն գիտական հոդվածի հետազոտության առարկան է՝ սուբյեկտիվ իրավունքի չարաշահման արգելքը Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին Եվրոպական կոնվենցիայում (այսուհետ՝ ՄԻԵԿ) և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքում (այսուհետ՝ ՄԻԵԴ):

Նկատենք, որ ՄԻԵԿ-ը ճանաչում է սուբյեկտիվ իրավունքի չարաշահման արգելքի երկու ինստիտուտ՝ (1) ՄԻԵԿ 17-րդ հոդվածով սահմանված կոնվենցիոն իրավունքների չարաշահման արգելքը և (2) ՄԻԵԿ 35-րդ հոդվածի 3-րդ կետի (ա) ենթակետով սահմանված անհատական զանգատ ներկա-

յացնելու իրավունքի չարաշահման արգելքը:

ՄԻԵԿ 17-րդ հոդվածի իմաստով կոնվենցիոն իրավունքների չարաշահման արգելքը սուբյեկտիվ իրավունքի չարաշահման համատեքստում: ՄԻԵԿ 17-րդ հոդվածի համաձայն՝ Կոնվենցիայի ոչ մի դրույթ չի կարող մեկնաբանվել այնպես, որ որևէ պետություն, անձանց խումբ կամ որևէ անձ իրավունք ունենա զբաղվելու այնպիսի գործունեությամբ կամ կատարելու այնպիսի գործողություն, որն ուղղված լինի Կոնվենցիայում շարադրված ցանկացած իրավունքի և ազատության վերացմանը կամ դրանց սահմանափակմանն ավելի մեծ չափով, քան նախատեսված է Կոնվենցիայով: Կոնվենցիոն այս նորմը նպատակ ունի բացառելու ծայրահեղական խմբավորումների, անձերի կողմից իրենց գործողությունների արդարացումը՝ հենվելով Կոնվենցիայով երաշխավորված իրավունքների և պետության կողմից՝ դրանց միջամտելու կոնվենցիոն չափանիշների շրջանցման վրա: Ակնհայտ է, որ ՄԻԵԿ 17-րդ հոդվածը պետք է մեկնաբանել լայն իմաստով՝ դրա տակ հասկանալով և՛ անձերի ու խմբերի կողմից սուբյեկտիվ իրավունքների չարաշահման, և՛ պետության կողմից հանրային իրավական լիազորության չարաշահման արգելքի ինստիտուտները*:

*ՄԻԵԿ 17-րդ հոդվածի դեֆինիտիվ ձևակերպումից (Կոնվենցիայի ոչ մի դրույթ չի կարող մեկնաբանվել այն իմաստով, քե որևէ պետություն ... իրավունք ունի զբաղվելու այնպիսի գործունեությամբ կամ կատարելու այնպիսի գործողություն, որն ուղղված է սույն Կոնվենցիայում շարադրված ցանկացած իրավունքի և ազատության վերացմանը կամ դրանց սահմանափակմանը ավելի մեծ չափով, քան նախատեսված է Կոնվենցիայով) ակնհայտ է դառնում, որ այն ոչ միայն ունի սուբյեկտիվ իրավունքի չարաշահման արգելքի գործառույթ, այլ նաև՝ հանրային իրավական լիազորության: Հաշվի առնելով հոդվածի առարկան (սուբյեկտիվ իրավունքի չարաշահման և վերջինիս արգելքի հիմնահարցը)՝ նրա պետության կողմից հանրային իրավական լիազորության չարաշահման խնդիրը սույն աշխատանքի շրջանակներում չի ներկայացվելու:

Քննարկվող նորմի փաստակազմի հատկանիշներից երևում է, որ 17-րդ հոդվածի կիրառության ներքո կարող են հայտնվել այնպիսի իրավիճակները, երբ չարաշահումներն ուղղված են հատկապես ՄԻԵԿ-ով երաշխավորված իրավունքների էության ոչնչացմանը:

Ավելին, ՄԻԵԿ նախաբանում սահմանված է, որ ՄԻԵԿ-ը *նպատակ ունի ապահովելու այնտեղ հռչակված իրավունքների համընդհանուր և արդյունավետ ճանաչումն ու պահպանումը, իսկ «Մարդու իրավունքները հարգելու պարտականությունը» վերտառությամբ 1-ին հոդվածը սահմանում է. «Բարձր պայմանավորվող կողմերն իրենց իրավագործության ներքո գտնվող յուրաքանչյուրի համար ապահովում են այն իրավունքներն ու ազատությունները, որոնք սահմանված են սույն Կոնվենցիայի 1-ին բաժնում»:* Այստեղ հարց է առաջանում՝ ՄԻԵԿ 17-րդ հոդվածը կիրառելի է միայն այն իրավունքների վրա, որոնք նախատեսված են Կոնվենցիայում և կից արձանագրություններում, թե՞ կարևորելով մարդու իրավունքների պաշտպանության կոնվենցիոն առաքելությունը՝ խնդրին պետք է տալ լայն մեկնաբանություն՝ չսահմանափակելով 17-րդ հոդվածի ազդեցությունը հայտնի շրջանակներով:

Իրավունքների չարաշահման արգելքի կոնվենցիոն մեխանիզմը կիրառելի է ոչ միայն փաստաթղթով և (կամ) կից արձանագրություններով երաշխավորված իրավունքների սահմանափակման դեպքերում, այլև՝ ՄԻԵԿ-ի մեկնաբանությունների արդյունքում կոնվենցիոն իրավունքների պաշտպանության առարկայի տիրույթում ներառված իրավագործությունների հնարավոր չարաշահումների վերաբերությամբ: ՄԻԵԿ-ը իր պրակտիկայով հաստատում է, որ հակված չէ՝ ՄԻԵԿ-ով երաշխավորված իրավունքների ցանկը սպառիչ համարել, և կոնվենցիոն նորմերի էվոլյուտիվ մեկնաբանման (evolutive interpretation) կանոնը հնարավորություն է ընձեռում դատարանին ընդլայնել վերջիններիս բովանդակությունը [1]: ՄԻԵԿ-ում տրված են մարդու իրավունքների պաշտպանության եվրոպական համակարգի չափորոշիչները, որոնք որոշակիացվում են՝ ՄԻԵԿ-ի կոնվենցիոն նորմերը մեկնաբանելու գործառնության արդյունքում: Կոնվենցիոն նորմերը, ինչպես նշում է ՄԻԵԿ-ի իրավախորհրդատու Միքելե դե Սավիան, արժեքներ են, որոնք ցույց են տալիս եվրոպական իրավակարգի միջուկը [2]: ՄԻԵԿ-ի ՄԻԵԿ-ի նորմերի էվոլյուտիվ մեկնաբանման գործառնություն ուղղված է կոնվենցիոն իրավունքի զարգացմանը, որի նպատակն է դրանք համապատասխանեցնել ժամանա-

կի պահանջներին [3]:

Շարունակելով ՄԻԵԿ 17-րդ հոդվածի ազդեցության վերաբերյալ դիտարկումները՝ հակված ենք այն իրականացնել ՄԻԵԿ-ի նախադեպային իրավունքի վերլուծության հիման վրա. ՄԻԵԿ 17-րդ հոդվածը դատարանի կողմից ենթակա է կիրառման, եթե կոնվենցիոն իրավունքի կրողն իրավունքն օգտագործել է սվյալ իրավունքի առաջնային գործառնության չբխող, այլ նպատակների համար: Հատկանշական է, որ ՄԻԵԿ-ի իրավական դիրքորոշումը, 17-րդ հոդվածի կիրառման հետևանքի հետ կապված՝ դրսևորվում է կոնվենցիոն իրավունքի պաշտպանությունը մերժելով: ՄԻԵԿ 17-րդ հոդվածը, օգտագործելով կոնվենցիոն իրավունքների պաշտպանությունը, նպատակ ունի կոնվենցիոն իրավունքի կրողին թույլ չտալ դրսևորել այնպիսի վարք կամ գրադվել այնպիսի գործունեությամբ, որն ուղղված է այդ իրավունքի էության խեղմանը և (կամ) վերացմանը [4]:

Հատկանշական է, որ ՄԻԵԿ-ը, գնահատելով 17-րդ հոդվածի կիրառման վերաբերյալ միջնորդությունը, անհրաժեշտաբար պետք է ուշադրություն դարձնի այնպիսի արժեքների [5] վնասմանը, որոնք ընկած են Կոնվենցիայի հիմքում: Այդ շարքում առանձնացվում են՝ արդարությունն ու խաղաղությունը [6], արդյունավետ ժողովրդավարությունը [7], միջազգային վեճերի խաղաղ լուծման առաքելությունը [8], հանդուրժողականությունը, սոցիալական արդարությունը և խտրականության արգելքը [9], գենդերային հավասարությունը [10] և հասարակության լայն շրջանակների գոյակցությունը, ռասայական սեգրեգացիայի բացառումը [11] և այլն:

Հաշվի առնելով քննարկվող կոնվենցիոն նորմի նպատակը (բացառելու ծայրահեղական խմբավորումների, անձերի կողմից իրենց գործողությունների արդարացումը) և գնահատելով ՄԻԵԿ հիմնահարցի հետ կապված պրակտիկան՝ արձանագրում ենք, որ այն, առաջին հերթին, վերաբերելի է ՄԻԵԿ 10-րդ (Արտահայտվելու ազատություն) և 11-րդ (Հավաքների և միավորման ազատություն) հոդվածներով երաշխավորված իրավունքների չարաշահման արգելքին:

Պակասան ընդդեմ Լիտվայի և Լեհիդյուքսն ու Իսորնին ընդդեմ Ֆրանսիայի (ՄՊ) (Paksas v. Lithuania և Lehideux and Isorni v. France) գործերի շրջանակում ՄԻԵԿ-ը 17-րդ հոդվածը դիտարկում է որպես գենք՝ ուղղված այնպիսի գործողություններին, որոնք հակոտնյա են Կոնվենցիայի տեքստին և ոգուն [12]: Հատկանշական է, որ հոդվածի կիրառման տիրույթում հայտնվել են այնպիսի գոր-

www.ardaradutyjournal.com

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

ծեր, որոնցում պետության միջամտությունը Կոնվենցիայով երաշխավորված է: Այսպիսով՝ 10-րդ և 11-րդ հոդվածներն արդարացվում են 17-րդ հոդվածի գործառույթով: Մասնավորապես, դրանք վերաբերել են կոմունիստական գաղափարախոսության պրոպագանդային, անձանց կամ խմբերի հակաժողովրդավարական նպատակներին, ցեղասպանության (մասնավորապես Հոլոքոստի) մերժմանը, ռասայական կամ խտրական այլ ձևերի արդարացմանը և այլն:

Այսպես, Մարդու իրավունքների հանձնաժողովը (այսուհետ՝ Հանձնաժողով) մերժեց գերմանական իշխանությունների կողմից կոմունիստական կուսակցության գործունեության արգելքի հետ կապված կուսակցության կողմից ներկայացված բողոքը: Մասնավորապես, Ֆեդերալ կառավարության բողոքի հիման վրա [13] Գերմանիայի Մահմանադրական դատարանը 1956 թվականի օգոստոսի 17-ին կոմունիստական կուսակցությունը ճանաչել էր հակասահմանադրական և արգելել էր վերջինիս գործունեությունը [14]: Հատկանշական է, որ իշխանությունները, հետագայում նաև Հանձնաժողովը, հաստատեցին կուսակցության ծրագրային նպատակների անհամապատասխանությունը Մահմանադրությանը և կոնվենցիոն նորմերին:

Հանձնաժողովը բավարարելով Գերմանական իշխանությունների միջնորդությունը ՄԻԵԿ 17-րդ հոդվածի կիրառման վերաբերությամբ՝ ընդգծեց, որ պրոլետարիատի պահանջները չեն բխում ՄԻԵԿ նպատակներից և ենթադրում են ՄԻԵԿ-ով երաշխավորված իրավունքների էության խեղում: Հանձնաժողովը հաստատեց Գերմանական իշխանությունների մտահոգությունը կոնվենցիոն իրավունքների չարաչափման հարցում [15], ընդգծելով, որ կոնվենցիոն իրավունքների պաշտպանություն կարող են ակնկալել միայն դեմոկրատական ինստիտուտները և որ քաղաքական նշված միավորի նպատակները որևէ աղերս չունեն ժողովրդավարության և մարդու իրավունքների հետ, իսկ նրանց անդամները կոչված են ոչնչացնելու այդ արժեքները՝ նույնաբովանդակ հիմնավորումներով: Հանձնաժողովը նաև ՄԻԵԿ-ը հաստատեցին իրենց գնահատականները Գյունեքն ընդդեմ Գերմանիայի և Գլախմերվանը և ազենրակն ընդդեմ Նիդերլանդների գործում:

Մեկ այլ՝ Հանս Յորգ Շիմանեկն ընդդեմ Ավստրիայի գործով դիմումատուն նաև հանդիսանում էր պրոնացիստական խմբի ղեկավարը, ով կազմակերպված հավաքների ժամանակ տարածում էր ֆաշիզմի գաղափարախոսությունը՝ փառաբանելով 3-րդ ռեյխի քաղաքականությունը, նա հերքում էր

նշված գաղափարախոսության բռնի լինելը և, առհասարակ, ֆաշիզմի ներկայացուցիչների կողմից մարդկության դեմ ուղղված հանցագործությունների կատարման փաստերը, Ավստրիայի Գերագույն դատարանի կողմից դատապարտվել էր 8 տարի ազատազրկման: ՄԻԵԿ-ին ուղղված դիմումով Շիմանեկը պնդում էր, որ առկա է ոչ իրավաչափ միջամտություն ՄԻԵԿ-ի 3-րդ, 6-րդ, 7-րդ, 9-րդ և 10-րդ հոդվածներում: Վերացարկվելով կոնվենցիոն մյուս իրավունքների հնարավոր խախտման վերաբերյալ ՄԻԵԿ դիրքորոշումից՝ փաստենք, որ Գատարանը ընդգծեց, որ չի կարող ՄԻԵԿ 10-րդ հոդվածն օգտագործել իր էությանը հակառակ՝ դրանով փաստելով, որ դիմումատուն հետապնդել է 17-րդ հոդվածի նպատակները և այդ հիմքով եկավ եզրակացության, որ ավստրիական իշխանությունների գործողությունները իրավաչափ են եղել և ժողովրդավարական հասարակության համար՝ պիտանի: Այսպիսով, դիմումատուի՝ ՄԻԵԿ-ով պաշտպանվելը չի բխում այդ իրավունքի էությունից [16]:

Ինչպես նշվել է, ՄԻԵԿ 17-րդ հոդվածը կիրառվել է նաև նացիստական, ցեղասպանությունների հերքման դեպքերում՝ գնահատելով դիմումատուի գործողությունները նյութական իրավունքի չարաչափման կոնտեքստում:

Այսպես, Գարաուդին ընդդեմ Ֆրանսիայի գործի շրջանակներում, որը վերաբերում էր դիմումատուի գրքում Հոլոքոստի հերքմանը, ով ենթարկվել էր ֆրանսիական իշխանությունների կողմից քրեական պատասխանատվության, Գատարանը 17-րդ հոդվածը ևս կիրառել էր գանգատի ընդունման փուլում: Գատարանն ընդգծեց, որ գրքի նպատակը եղել է Հոլոքոստի փաստը պատմական սխալ համարելը, պատմական փաստերը խեղելը, հրեաների նկատմամբ ազգային, ռասայական ատելություն քարոզելը, ինչը ենթակա չէ պաշտպանության կարծիքի ազատության իրավունքով (ՄԻԵԿ 10-րդ հոդված) [17]:

Նկատենք, որ 17-րդ հոդվածի կիրառման դեպքում, զուտ իրավական ամրագրման իմաստով, հստակություն չկա թե այն կիրառվում է գանգատի ընդունելության, թե՛ գործն ըստ էության քննելու փուլերում: Ընդգծվում է, որ 17-րդ հոդվածը կարելի է, կամ պետք է կիրառել գործն ըստ էության քննելու փուլում, սակայն իրավաբանական գրականության մեջ, վերացարկվելով պրակտիկայով ձևավորված նախապատվությունից, նշվում է, որ 17-րդ հոդվածի կիրառությունը հնարավոր է ոչ միայն գործն ըստ էության քննելու, այլ նաև՝ դիմումի ընդունելության փուլում [18]:

Կոնվենցիոն իրավունքի պաշտպանության

www.aradaradailyjournal.com

տեսանկյունից, կարծում ենք, որ սկզբունքորեն արդարացված է նորմի կիրառությունը, գործն ըստ էության քննելու փուլում, քանզի ընդունելության փուլում ՄԻԵԳ-ի գործողությունները դրսևորվում են այսպես կոչված գիյոտինի մեթոդի կիրառմամբ՝ անմիջապես դադարեցվում է գործի հետագա ուսումնասիրությունը, ինչը քննության լրիվության և բազմակողմանիության տեսանկյունից խնդրառու է: ՄԻԵԳ-ը իր նախադեպային պրակտիկայով հետևողականորեն պնդում է, որ գանգատի ընդունելության փուլում 17-րդ հոդվածն անհրաժեշտ է կիրառել բացառիկ դեպքերում [19]: Չնայած հնչող հետևողական քննադատությանը, ՄԻԵԳ-ը շարունակում է կիրառել 17-րդ հոդվածը նաև գանգատի ընդունելության փուլում:

Մասնավորապես, Հիգբ ուտ-Թահոյուն ալ իսլամին (իսլամական ազատագրական կուսակցություն) և այլք գործի շրջանակներում Գատարանը կիրառեց ՄԻԵԳ 17-րդ հոդվածը գանգատի ընդունելության փուլում՝ արձանագրելով, որ Հիգբ ուտ-Թահոյուն ալ իսլամին, որպես հիմնական դիմումատու, չի կարող օգտվել ՄԻԵԳ 11-րդ հոդվածի պաշտպանությունից, դիմումատուի և այլոց գործողություններն արգելքներ են ստեղծում միջազգային կոնֆլիկտների խաղաղ կարգավորման և մարդկային կյանքերի պաշտպանվածության տեսանկյունից: Նման իրավիճակում ՄԻԵԳ 11-րդ հոդվածի պաշտպանության առարկան ակնհայտ օգտագործվում է նպատակներին հակառակ, այլ կերպ՝ առերևույթ չարաշահվել էր նյութական իրավունքը [20]:

Հատկանշական է, որ բոլոր այն դեպքերում, երբ 17-րդ հոդվածը կիրառվել է գանգատի ընդունելության փուլում, դատարանը ընդգծել է, որ իրավունքի կրողի կողմից այն օգտագործվել է դրանպատակին և էությանը հակառակ [21]: ՄԻԵԳ-ի պրակտիկան ցույց է տալիս, որ 17-րդ հոդվածը գանգատի ընդունելության փուլում հիմնականում կիրառվել է իսլամաֆոբիայի, հակասեմիթականության [22], ֆաշիզմի [23] գաղափարախոսության դեմ պայքարի գործերով՝ արդարացնելով պատասխանող պետության միջամտությունը ՄԻԵԳ-ով երաշխավորված իրավունքներին:

Այսպես, Նորվուդն ընդդեմ Մեծ Բրիտանիայի գործով (Norwood v. UK) դիմումատուն Բրիտանական ազգային կուսակցության անդամ էր, ով քրեական հետապնդման էր ենթարկվել հակահիսլամական բովանդակությամբ պատատ փակցնելու համար: Պատատը պարունակում էր ամերիկյան երկփորյակ շենքերի նկարը՝ կրակի մեջ. «Փրկենք Մեծ Բրիտանիան և բրիտանացիներին իսլամից.....»

ճևակերպմամբ: Գատարանը մերժեց գանգատը ratione materiae հիմքով՝ ընդունան փուլում համարելով այն ՄԻԵԳ 10-րդ հոդվածով չպաշտպանվող՝ գնահատելով դիմումատուի գործողությունները ՄԻԵԳ 17-րդ հոդվածի կոնտեքստում: Գատարանը, հաստատելով բրիտանական ոստիկանության միջամտության իրավաչափությունը, պատատը բնութագրեց Բրիտանիայում բնակվող մուսուլմաններին ուղղված վիրավորանք:

Վերլուծությունը թույլ է տալիս կատարել հետևություն այն մասին, որ ՄԻԵԳ 17-րդ հոդվածը կիրառվում է կոնվենցիոն որևէ իրավունքի ենթադրյալ խախտման վերաբերյալ բողոքների հետ կապված: ՄԻԵԳ 17-րդ հոդվածի կիրառությունը կամ մերժելն ապացույցն է այն բանի, որ առաջին դեպքում սուբյեկտիվ իրավունքի հասցեատիրոջ (հանրային իշխանության) միջամտությունն իրավաչափ է (իրավունքի կրողը չարաշահում է կոնվենցիոն իրավունքի պաշտպանության առարկան), իսկ երկրորդ դեպքում՝ սուբյեկտիվ իրավունքի կրողի կողմից, առնվազն կոնվենցիոն նորմով պաշտպանվելու հարցում, առկա է բարեխիղճ մոտեցում: Հատկանշական է, որ 17-րդ հոդվածի կիրառության վերաբերյալ պատասխանող կողմի (հանրային իշխանության) միջնորդության մերժումը որևէ կերպ չի նշանակում, որ հանրային իշխանությունների միջամտությունն իրավաչափ չի եղել: Այսպես՝ Վոնան ընդդեմ Հունգարիայի (Vona v. Hungary) գործի շրջանակներում [24] (գործի առարկան վերաբերում է ասոցիացիայի գործունեության դադարեցմանը, որի կազմում դիմումատուն հանդես էր եկել ցիգանների դեմ ելույթով) ՄԻԵԳ-ը հրաժարվեց կիրառել 17-րդ հոդվածը, սակայն Գատարանի վերջնական դիրքորոշումն այնպիսին էր, որ պետության միջամտությունն իրավաչափ էր և բացակայում էր ՄԻԵԳ 11-րդ հոդվածով երաշխավորված կոնվենցիոն իրավունքի ոչ իրավաչափ միջամտությունը: Այլ կերպ՝ ՄԻԵԳ-ը անդամ-պետության գործողություններն արդարացրեց ՄԻԵԳ 11-րդ հոդվածի 2-րդ մասի հիմքով:

ՄԻԵԳ-ն նախադեպային իրավունքի համակարգային վերլուծության արդյունքում անհրաժեշտ ենք համարում նշել, որ անկախ 17-րդ հոդվածի նպատակներից, այն չի կարող հետապնդել այնպիսի իրավունքների սահմանափակման նպատակ, որը պայմանավորում է անձերի էությունը և իրավունքների պաշտպանության հնարավորությունը՝ ընդգծելով դրանց բացարձակ լինելու հանգամանքը [25]: Մասնավորապես Լոլեսն ընդդեմ Իռլանդիայի (Lawless v. Ireland) գործի շրջանակներում, Գատարանը հաստատված համարելով դի-

www.ardaradutyunjournal.com

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

մումատուի արարքում ՄԻԵԿ 17-րդ հոդվածով նախատեսված նպատակներ հետապնդելու փաստը, այնուամենայնիվ, ընդգծեց, որ անձը չէր կարող պահվել անազատության մեջ առանց համապատասխան դատավարական ընթացակարգերի: Արդյունքում՝ արձանագրվեց անդամ պետության կողմից ՄԻԵԿ 5-րդ, 6-րդ և 7-րդ հոդվածների խախտում [26]: ՄԻԵԿ-ի կողմից խնդրի հետ կապված

համարժեք գնահատականներ է տրվել նաև Roj TV A/S v. Denmark (§ 30) [27] և Šimunić v. Croatia (§ 37) [28] գործերի շրջանակներում՝ հաստատելով իր դիրքորոշումը՝ ՄԻԵԿ 5-րդ և 6-րդ հոդվածների վերաբերությամբ 17-րդ հոդվածը չկիրառելու հարցում:

Շարունակելի

¹ Ковлер А. И. Эволютивное толкование европейской конвенции по правам человека: возможности и пределы. Европейский Суд по правам человека как субъект толкования права. Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения N 3, 2016, С. 92-95.

² Де Сальвиа М. Европейская Конвенция по правам человека. Пер. с итал. СПб., 2004. С. 67.

³ Ковлер А. И. Նշված աշխատություն, С 94.

⁴ Де Сальвиа М. Прецеденты европейского суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящейся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. - СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2004. С. 1034. CommEDH, D 8348 и 8406/78, Glimmerveen et Hagenbeck, DR18, p. 187, spec.p. 205.

⁵ Lehideux and Isorni v. France § 53 (case no. 55/1997/839/1045, application no. 24662/94, Publication 1998-VII, no. 92) <https://clck.ru/GBEVt> (24.05.2019).

⁶ Dieudonné M'bala M'bala v. France (Application no. 25239/13), (Հասանելի աղբյուրը՝ <https://clck.ru/GYjcr>, 13.06.2019).

⁷ Case of Ždanoka v. Latvia (Application no. 58278/00) [GC], §§ 98-99 (Հասանելի աղբյուրը՝ <https://clck.ru/GYjpo>, 13.06.2019).; Refah Partisi (the Welfare Party) and Others v. Turkey [GC], § 99; Kühnen v. Germany, Commission decision.

⁸ Hizb Ut-Tahrir and others v. Germany, (Application no. 31098/08), § 74, (Հասանելի աղբյուրը՝ <https://clck.ru/GYk9b>, 13.06.2019). Kasymakhunov and Saybatalov v. Russia, § 106);

⁹ Pavel Ivanov v. Russia (dec.); Norwood v. the United Kingdom (dec.); Belkacem v. Belgium (dec.);

¹⁰ Kasymakhunov and Saybatalov v. Russia, § 110);

¹¹ Case of Vona v. HUNGARY (Application no. 35943/10). (Հասանելի աղբյուրը՝ <https://clck.ru/GGRat>, 29.05.2019).

¹² Право Европейской конвенции по правам человека /Харрис, О'Бойл и Уорбрик; - Науч. Издание. - М.: Развитие правовых систем, 2016. С. 1133.

¹³ Gerd Pfeiffer und Hans-Georg Strickert, eds., KPD-Prozess. Dokumentarwerk zu dem Verfahren über den Antrag der Bundesregierung auf Feststellung der Verfassungswidrigkeit der Kommunistischen Partei Deutschlands vor dem Ersten Senat des Bundesverfassungsgerichts [KPD Trial. Documentation on the Proceedings regarding the Federal Government Petition to establish the Unconstitutionality of the Communist Party of Germany before the First Senate of the Federal Constitutional Court]. Karlsruhe, 1956, vol. 1, p. 2-3. Petition Submitted by the Federal Government to the Federal Constitutional Court Requesting a Ban on the Communist Party of Germany (KPD) (November 22, 1951).

¹⁴ Gerd Pfeiffer and Hans-Georg Strickert, eds., Outlawing the Communist Party, translated by Wolfgang P. von Schmertzing. Cambridge, MA, 1957, pp. 1-3.

¹⁵ Howard Davis, Political freedom. Associations, political purposes and the law. Continuum; 1 edition (March 15, 2001) p. 52.

¹⁶ Постановление Европейского Суда по делу “Лолесс против Ирландии” (Lawless v. Ireland) (существо жалобы) от 1 июля 1961 г., Series A, N 3, pp. 45 – 46, § 7, Постановление Европейского Суда по делу “Объединенная Коммунистическая партия Турции и другие против Турции” (United Communist Party of Turkey and Others v. Turkey) от 30 января 1998 г., Reports of Judgments and Decisions 1998-I, p. 27, § 60, см. также решение Комиссии по правам человека от 12 мая 1988 г. по жалобе N 12194/86, D.R. 56, p. 205, Решение Комиссии по правам человека от 11 января 1995 г. по жалобе N 21128/92, D.R. 80, p 94) (Հասանելի աղբյուրը՝ <https://zakoniros.ru/?p=19780>, 29.05.2019).

¹⁷ Право Европейской конвенции по правам человека /Харрис, О'Бойл и Уорбрик; - Науч. Издание. - М.: Развитие правовых систем, 2016. С. 1135.

¹⁸ Freedom of expression: Essays in honour of Nicolas Bratza, president of the European Court of Human Rights / [Josep Casadevall, Egbert Myjer, Michael O'Boyle, Anna Austin (eds.)]. Villiger in. Oisterwijk, The Netherlands: Wolf Legal Publishers, 2012, P 342-347.

¹⁹ Case of Paksas v. Lithuania, § 74,87. (Application no. 34932/04), (Հասանելի աղբյուրը՝ <https://clck.ru/Gg6QB>, 29.05.2019).

- ²⁰ Hizb Ut-Tahrir and other v. Germany, HUDOC (2012) DA: (Application no. 31098/08), (Հասանելի արքյուրը՝ <https://clck.ru/GYk9b>, 29.05.2019).
- ²¹ Право Европейской конвенции по правам человека / Харрис, О'Бойл и Уорбрик; - Науч. Издание . - М.: Развитие правовых систем, 2016. С. 1135.
- ²² Pavel Ivanov v. Russia, N 35222/04, HUDOC (2007), W.P. and OTHERS v. Poland, N 42264/98, ECHR 2004-VII DA.
- ²³ Garaudy v. France, N 65831/01, ECHR 2003-IX DA, Schimanek v. Austria, N 32307/96 HUDOC (2007).
- ²⁴ Право Европейской конвенции по правам человека /Харрис, О'Бойл и Уорбрик; - Науч. Издание . - М.: Развитие правовых систем, 2016. С. 1136.
- ²⁵ Guide on Article 17 of the European Convention on Human Rights. Prohibition of abuse of rights. 1st edition - 31 March 2019, Council of Europe/European Court of Human Rights, 2019, P. 41.
- ²⁶ Case of Lawless v. Ireland (No. 3) (Application no 332/57), (Հասանելի արքյուրը՝ [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-57518"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)), 29.05.2019).
- ²⁷ Roj TV A/S v. Denmark. Second section decision (Application no. 24683/14), (Հասանելի արքյուրը՝ [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-183289"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)), 29.05.2019).
- ²⁸ Josip Šimunić v. Croatia. First section decision (Application no. 20373/17), (Հասանելի արքյուրը՝ [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-189769"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)), 29.05.2019).

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Ковлер А. И. Эволютивное толкование европейской конвенции по правам человека: возможности и пределы. Европейский Суд по правам человека как субъект толкования права. Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения N 3, 2016.
2. Де Сальвиа М. Европейская Конвенция по правам человека. Пер. с итал. СПб., 2004.
3. Де Сальвиа М. Прецеденты европейского суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящейся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. - СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2004.
4. CommEDH, D 8348 и 8406/78, Glimmerveen et Hagenbeek, DR18.
5. Lehideux and Isorni v. France (case no. 55/1997/839/1045, application no. 24662/94, Publication 1998-VII, no. 92) <https://clck.ru/GBEVt> (24.05.2019).
6. Dieudonné M'bala M'bala v. France (Application no. 25239/13), (Հասանելի արքյուրը՝ <https://clck.ru/GYjcr>, 13.06.2019).
7. Case of Ždanoka v. Latvia (Application no. 58278/00) [GC], (Հասանելի արքյուրը՝ <https://clck.ru/GYjpo>, 13.06.2019).
8. Refah Partisi (the Welfare Party) and Others v. Turkey [GC], Kühnen v. Germany, Commission decision.
9. Hizb Ut-Tahrir and others v. Germany, (Application no. 31098/08), (Հասանելի արքյուրը՝ <https://clck.ru/GYk9b>, 13.06.2019). Kasymakhunov and Saybatalov v. Russia.
10. Pavel Ivanov v. Russia (dec.); Norwood v. the United Kingdom (dec.); Belkacem v. Belgium (dec.);
11. Kasymakhunov and Saybatalov v. Russia.
12. Case of Vona v. HUNGARY (Application no. 35943/10). (Հասանելի արքյուրը՝ <https://clck.ru/GGRat>, 29.05.2019).
13. Право Европейской конвенции по правам человека/Харрис, О'Бойл и Уорбрик; - Науч. Издание. - М.: Развитие правовых систем, 2016
14. Gerd Pfeiffer und Hans-Georg Strickert, eds., KPD-Prozess. Dokumentarwerk zu dem Verfahren über den Antrag der Bundesregierung auf Feststellung der Verfassungswidrigkeit der Kommunistischen Partei Deutschlands vor dem Ersten Senat des Bundesverfassungsgerichts [KPD Trial. Documentation on the Proceedings regarding the Federal Government Petition to establish the Unconstitutionality of the Communist Party of Germany before the First Senate of the Federal Constitutional Court]. Karlsruhe, 1956.
15. Petition Submitted by the Federal Government to the Federal Constitutional Court Requesting a Ban on the Communist Party of Germany (KPD) (November 22, 1951).
16. Gerd Pfeiffer and Hans-Georg Strickert, eds., Outlawing the Communist Party, translated by Wolfgang P. von Schmeitzing. Cambridge, MA, 1957.
17. Howard Davis, Political freedom. Associations, political purposes and the law. Continuum; 1 edition (March 15, 2001)
18. Постановление Европейского Суда по делу “Лолесс против Ирландии” (Lawless v. Ireland) (существо жалобы) от 1 июля 1961 г., Series A, N 3.
19. Постановление Европейского Суда по делу “Объединенная Коммунистическая партия Турции и другие против Турции” (United Communist Party of Turkey and Others v. Turkey) от 30 января 1998 г.
20. Reports of Judgments and Decisions 1998-I.
21. Решение Комиссии по правам человека от 12 мая 1988 г. по жалобе N 12194/86, D.R. 56,
22. Решение Комиссии по правам человека от 11 января 1995 г. по жалобе N 21128/92, D.R. 80) (Հասանելի արքյուրը՝ <https://zakoniro.ru/?p=19780>, 29.05.2019).
23. Право Европейской конвенции по правам человека/Харрис, О'Бойл и Уорбрик; - Науч. Издание . - М.: Развитие правовых систем, 2016.
24. Freedom of expression: Essays in honour of Nicolas Bratza, president of the European Court of Human Rights /

- [Josep Casadevall, Egbert Myjer, Michael O'Boyle, Anna Austin (eds.)]. Villiger in. Oisterwijk, The Netherlands: Wolf Legal Publishers, 2012.
25. Case of Paksas v. Lithuania (Application no. 34932/04), (Հասանելի աղբյուրը՝ <https://clck.ru/Gg6QB>, 29.05.2019).
26. Hizb Ut-Tahrir and other v. Germany, HUDOC (2012) DA: (Application no. 31098/08), (Հասանելի աղբյուրը՝ <https://clck.ru/GYk9b>, 29.05.2019).
27. Pavel Ivanov v. Russia, N 35222/04, HUDOC (2007), W.P. and OTHERS v. Poland, N 42264/98, ECHR 2004-VII DA.
28. Garaudy v. France, N 65831/01, ECHR 2003-IX DA, Schimanek v. Austria, N 32307/96 HUDOC (2007).
29. Guide on Article 17 of the European Convention on Human Rights. Prohibition of abuse of rights. 1st edition - 31 March 2019, Council of Europe/European Court of Human Rights, 2019.
30. Case of Lawless v. Ireland (No. 3) (Application no 332/57), (Հասանելի աղբյուրը՝ [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-57518"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)}, 29.05.2019).
31. Roj TV A/S v. Denmark. Second section decision (Application no. 24683/14), (Հասանելի աղբյուրը՝ [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-183289"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)}, 29.05. 2019).
32. Josip Šimunić v. Croatia. First section decision (Application no. 20373/17), (Հասանելի աղբյուրը՝ [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-189769"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)}, 29.05.2019).

Манук Мурадян

Начальник юридического управления полиции РА,
полковник полиции,
кандидат юридических наук, доцент

РЕЗЮМЕ

Вопросы злоупотребления субъективным правом в прецедентном праве Европейского суда

Проблема злоупотребления субъективным правом и борьба с ним является одной из наиболее актуальных и недостаточно изученных проблем современного права - как на национальном, так и на международном уровне. Предметом данной научной статьи является запрет на злоупотребление субъективным правом в Конвенции о защите прав человека и основных свобод и в прецедентном праве Европейского суда по правам человека.

Статья состоит из двух частей в которых соответственно рассматриваются вопросы запрета на злоупотребление конвенционных прав в соответствии со статьей 17 ЕКПЧ (часть 1) и запрета на злоупотребления индивидуальной жалобы в соответствии с подпунктом (а) пункта 3 статьи 35 ЕКПЧ (часть 2).

Ключевые слова: субъективное право, злоупотребление, ЕКПЧ, ЕСПЧ, прецедентное право.

Manuk Muradyan

Head of the Legal Department of Police of the RA, Colonel of Police,
PhD in Law, Associate Professor

SUMMARY

Issues of abuse of rights in the case-law of the European Court

The problem of abuse of rights and the fight against it is one of the most relevant and insufficiently studied problems of modern law both on national and international levels. The subject of this scientific article is the prohibition of abuse of rights in the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedom and in the Case-law of the European Court of Human Rights.

The article consists of two parts, which respectively address the issues of the prohibition of abuse of conventional rights in accordance with Article 17 of the ECHR (part 1) and the prohibition of abuse of individual complaint in accordance with subparagraph (a) of paragraph 3 of Article 35 of the ECHR (part 2).

Key words: rights, abuse of rights, ECHR, Case-law.

Բնագիրը ներկայացվել է 02.09.2019թ.

Ընդունվել է տպագրության 06.09.2019թ.

Հոդվածը երաշխավորել է տպագրության (գրախոսել է) իրավաբանական գիտությունների դոկտոր., պրոֆեսոր Ա. Ղամբարյանը